

АНОТАЦІЯ

Голя Г. М. Професійно-педагогічна підготовка учителів у Луцькому педагогічному училищі (1939–2003). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка. – Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, 2025

Зміст анотації

У дисертації здійснено цілісний аналіз професійно-педагогічної підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі (1939–2003) задля репрезентативного його представлення в сучасному історико-педагогічному дискурсі.

Входження України у європейський і світовий освітній простір потребує реформування системи освіти. У контексті відповідності освіти сучасним викликам і потребам важливого значення набуває підготовка педагогів, які здатні реформувати систему освіти. Адже саме педагоги закладають фундамент для подальшого розвитку особистості, формування її життєвої компетентності, потреби в навчанні протягом життя тощо. Концепція «Нова українська школа» – це передусім педагоги: ті, хто зможе реалізувати нову освітню філософію, зможе здійснити реформу освіти. Тому особлива увага зосереджена на якості процесу підготовки педагогічних кадрів, які б змогли на місцях утілювати в життя реформаторські ідеї НУШ.

Відтак на сьогодні надзвичайно актуальним є питання професійно-педагогічної підготовки учителів, осмислення й врахування позитивного освітнього досвіду, звернення до кращих практик минулого. Збереження досягнень і традицій у питаннях підготовки учителів зумовлює необхідність вивчення вітчизняного досвіду. Об'єктивна оцінка соціокультурних чинників підготовки педагогічних кадрів, аналіз функціонування як системи закладів професійної педагогічної освіти, так й окремих закладів сприятимуть, на нашу думку, підвищенню якості підготовки учителів.

У контексті зазначеного науковий інтерес становить професійно-педагогічна підготовка учителів в регіональних педагогічних училищах, які є носіями самобутніх традицій підготовки учителів, але їх досвід до цього часу є маловивченим і не висвітленим.

Вважаємо, що нині, в умовах переоцінки національного, власне українського дуже важливо, як стверджує О. Сухомлинська, показати ті напрацювання, той досвід, який існував, зберегти його, піднявши на поверхню, у сьогодення ті явища й факти педагогічної дійсності, які створили спільне загальне багатство України – новаторські заклади, які просуvalи вперед не лише педагогічну думку, а й усе культурницьке поле України, розвивали її гуманітарне тло. До таких мало висвітлених, але надзвичайно потужних закладів професійної педагогічної освіти на Волині відносимо Луцьке педагогічне училище (з липня 2003 року – Луцький педагогічний коледж).

Дослідження діяльності Луцького педагогічного училища набуває вагомого значення для реформування системи освіти й тому, що цей заклад освіти був осередком формування інтелектуального потенціалу Волині. Починаючи з 1939 року і за час його діяльності, в училищі підготували понад 20 тисяч фахівців у галузі освіти, серед яких: відмінники освіти України, заслужені працівники освіти і культури України, заслужені діячі мистецтв, заслужені вчителі України, кандидати й доктори наук, керівники державних установ, які своєю освітньою, науковою, культурною та політичною діяльністю сприяли розвитку України.

Історіографія проблеми професійно-педагогічної підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі включає: праці, в яких аналізується освіта досліджуваного періоду в Україні в цілому, в західному регіоні та на Волині зокрема (С. Міщенко, М. Грищенко, А. Корнейко, С. Сворака, В. Омельчук, М. Левківський, Л. Стрільчук, І. Сушик й ін.); праці, присвячені вивченню розвитку вищої педагогічної освіти, професійно-педагогічній підготовці учителів в історико-педагогічному контексті (М. Лисак, А. Лукашенко, В. Сизоненко, М. Головка, Л. Грицюк, П. Сауляк, В. Майборода, М. Козій, Л. Хомич, П. Бойчук, Н. Красножон, Т. Сорочинська, В. Стажець й ін.);

дослідження, присвячені аналізу діяльності конкретних закладів педагогічної освіти в регіонах України (І. Демуз, І. Мошик, В. Доброчинська, Л. Машкіна, Н. Казакова, В. Белашова, М. Савельєв, Н. Кот й ін.); праці про власне діяльність Луцького педагогічного училища (І. Захар'єв, Є. Кандиба, О. Бережний, В. Гінайло, В. Войтович, Н. Ворон, Н. Філюк, О. Галан, Г. Голя й ін.).

Наукові праці з проблеми розглянуто у межах двох періодів (за О. Сухомлинською): I період (1939–1991) – радянський період становлення «української педагогіки як складової «російсько-радянської» культури», II період (90-ті роки ХХ ст. – до наших днів) – «розвиток педагогіки і школи в Українській державі», створення національної системи освіти.

З'ясовано, що праці *першого – радянського періоду* характеризувалися ідеологізацією та догматизацією; їм притаманна заідеологізованість й тенденційність у висвітленні проблеми підготовки майбутніх педагогів, однак вони містять значний фактичний матеріал, який долучений до дослідження проблеми. Праці *другого періоду – періоду незалежної України* відзначаються новими підходами до вивчення джерел, розширенням проблематики та нових поглядів на досліджувану проблему. Дослідники аналізували як проблеми історії педагогічної школи, так й історію окремих закладів освіти, їх особливості, традиції, аспекти навчально-методичної діяльності.

Джерельну базу вивчення проблеми професійно-педагогічної підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі у 1939–2003 рр. систематизовано й розподілено на шість основних груп (за О. Петренко): джерела нормативно-правового характеру; документи й матеріали, які зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України, в Державному архіві Волинської області (ДАВО), а саме Фонд Р-407 Луцька педагогічна школа (Луцьке педагогічне училище. Луцьке педагогічне училище імені Я. Галана, Луцький педагогічний коледж), в архіві КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; періодичні видання, у публікаціях яких аналізувалася професійно-педагогічна підготовка учителів, висвітлювалася діяльність Луцького педагогічного училища; праці вітчизняних педагогів, викладачів

училища (автобіографії, спогади, листування, мемуари); інтерпретаційні джерела; довідкова література та підручники й посібники для вищої школи.

Освітня політика на Волині проаналізована у контексті суспільно-політичних змін як діяльність держави щодо забезпечення функціонування та розвитку системи освіти досліджуваного періоду в трьох її сенсах: як соціальний інститут, як система освіти, і як освітня практика.

З 1939 р. реалізація завдань радянської влади з подолання неписьменності та створення розгалуженої мережі закладів освіти потребувала забезпечення освітньої галузі новими педагогічними кадрами та здійснення перепідготовки місцевих учителів, позаяк радянська влада не довіряла місцевим педагогам, що зумовило відкриття низки закладів з підготовки учителів, зокрема й Луцької педагогічної школи (училища).

Після звільнення Волинської області від нацистської окупації у липні 1944 р. розпочалась друга хвиля радянзації західних областей; запроваджувалась уніфікована радянська освітня система, здійснювалося нівелювання національних відмінностей, насамперед, мовних, водночас розширювалася мережа загальноосвітньої, професійно-технічної та вищої школи; забезпечувався доступ до освіти більшості населення, що актуалізувало проблему професійно-педагогічної підготовки учителів.

Аналіз радянської освітньої політики дав змогу стверджувати, що реформування системи підготовки педагогічних кадрів на Волині зумовлювалося ідейно-політичними, соціальними і культурними завданнями радянської влади, проводилося в контексті загальної програми соціальних перетворень в країні з урахуванням регіональної специфіки.

Після проголошення в 1991 р. незалежності України політичні, економічні, соціально-культурні перетворення зумовлювали відповідні особливості й тенденції перебудови системи народної освіти України: відбувалася перебудова освіти на засадах деідеологізації, деполітизації, національного спрямування, закладались основи безперервної освіти й ін. Суттєві зміни відбулися і в системі освіти на Волині: змінилася мережа закладів освіти, з'явилися заклади нового

типу (ліцеї, гімназії), в закладах вищої освіти відкривалися нові спеціальності, розпочалася підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями тощо.

Освітня політика на Волині, як і в країні в цілому, була спрямована на забезпечення регіональної специфіки розвитку галузі, удосконалення системи підготовки педагогічних кадрів відповідно до потреб; модернізацію закладів освіти, підготовку компетентних фахівців з урахуванням потреб ринку праці, оновлення системи підготовки педагогів у контексті суспільно-політичних змін.

Виокремлено організаційно-педагогічні особливості діяльності Луцького педагогічного училища, починаючи з грудня 1939 року і завершуючи липнем 2003 року, коли заклад був реорганізований в Луцький педагогічний коледж.

Систематизовано інформацію про стан навчальних приміщень, гуртожитку, бібліотеки, підсобного господарства. Проаналізовано стан забезпечення освітнього процесу необхідними засобами навчання, обладнанням кабінетів, збільшенням кількості літератури в бібліотеці Луцького педагогічного училища.

Схарактеризовано тексти основних статутів училища (1945, 1962, 1998), доведено, що змістове наповнення, загальні положення статутів училища визначали специфіку організації його діяльності відповідно до державної освітньої політики, нормативних документів й освітньо-виховного дискурсу.

Вивчено й проаналізовано кадрове забезпечення підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі. Доведено, що процес формування структурних підрозділів училища пройшов складний шлях еволюції. Аналіз змін, які відбулися за 64 роки, дає можливість для висновку про те, що кількість викладачів, відділень, предметних комісій значною мірою залежали від фінансових можливостей, від потреби в здійсненні професійно-педагогічної підготовки кадрів різних спеціальностей. Це давало змогу виконувати поставлені перед педагогічним колективом училища завдання. Станом на вересень 1944 р. у педагогічному училищі працювали 7 педагогів, два відділення – початкової та дошкільної освіти. Станом на липень 2003 року в Луцькому педагогічному училищі працювало чотири відділення, понад 160 викладачів.

З'ясовано, що в забезпеченні професійно-педагогічної підготовки вчительських кадрів особливо важливу роль відігравали педагогічна рада, методична служба, діяльність яких схарактеризовано на основі аналізу щорічних звітів Луцького педагогічного училища.

Розкрито специфіку професійно-педагогічної підготовки вчителів у Луцькому педагогічному училищі (навчальна робота, виховна робота, педагогічна практика).

Навчальну роботу, змістове наповнення навчальних дисциплін схарактеризовано у контексті освітньої політики, яка формувалася відповідно до соціального замовлення держави.

Здійснений аналіз навчальних планів професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи засвідчив, що практично з перших повоєнних років простежувалася політизація навчального процесу, що відображав цикл суспільних дисциплін (Історія СРСР, Конституція СРСР і УРСР, Основи суспільних наук, Основи законодавства і т. п.).

Водночас в навчальних планах чітко дотримувався баланс між професійними і методичними дисциплінами у співвідношенні 2:3, що сприяло одержанню випускниками педагогічного училища якісної методичної підготовки.

З 1986 р. в училищі було введено обов'язкову підготовку майбутніх учителів початкових класів до роботи з учнями шестирічного віку.

З'ясовано, що навчальні плани будувалися за певною структурою, яка включала як окремі предмети, так і цикли навчальних дисциплін; кількість основних навчальних предметів в Луцькому педагогічному училищі, як і в більшості педучилищ, варіювалася відповідно до державних нормативних документів. Упродовж досліджуваного періоду відбулися зміни у доборі навчальних дисциплін й визначенні кількості годин на них.

Порівняльний аналіз змістового наповнення окремих навчальних дисциплін («Українська мова», «Українська література», «російська мова», «російська література», «Математика», «Основи початкового курсу математики і методика навчання», «Історія КП(б)», «Історія «КПРС»,

«Суспільствознавство», «Радянське право», «Основи наукового атеїзму», «Педагогіка», «Психологія», «Малювання і методика викладання малювання» й ін.), які склали основу навчальних планів професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи в Луцькому педагогічному училищі, уможливив висновок про те, що вони систематично наповнювалися новими підходами, положеннями і поняттями, висновками, зумовленими ідейно-політичними й соціальними впливами та науковими досягненнями.

Виховна й позакласна робота проаналізовані як цілісна система у визначених хронологічних межах. Виховний процес в училищі був ідеологічно забарвлений і спрямований на формування учителя-громадянина з відповідним світоглядом, мисленням і переконаннями в контексті державної освітньої політики. Задля цього в училищі використовувався широкий спектр форм, методів, засобів впливу на майбутніх учителів (різноманітні виховні заходи, конференції, диспути, тематичні вечори і свята, дискусії і бесіди, виставки, огляди, конкурси, змагання й ін.).

Схарактеризовано діяльність художньої самодіяльності, студентських будівельних загонів, кімнат-музеїв В. І. Леніна та Ярослава Галана, комсомольської й профспілкової організацій.

З'ясовано, що педагогічна практика в училищі була чітко організованою, послідовною, забезпечувала зв'язок між теорією та практикою. У період з 1939 р. по 2003 р. зміст, цілі й завдання педагогічної практики, а також механізми її організації і характер керівництва зумовлювались культурно-історичними особливостями розвитку, освітньою політикою держави, відображали досягнення психолого-педагогічної науки. Аналіз еволюції педагогічної практики й підходів до її організації дає змогу відзначити, що в училищі відбулося суттєве зростання годин на педагогічну практику (у 1990-х рр. порівняно з 1948 р. вона зросла в 1,7 разів), розширилися види педпрактики, вона мала наскрізний характер, поступово поглиблюючись і наповнюючись новим змістом. Водночас практична підготовка майбутніх учителів початкової школи розглядалася як складова частина освітнього процесу, мала на меті навчити здобувачів творчо застосовувати в практичній педагогічній діяльності

теоретичні знання, отримані під час навчання, сприяти розвитку в майбутніх учителів інтересу до професійної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому *уперше*:

- здійснено цілісний аналіз професійно-педагогічної підготовки вчителів у Луцькому педагогічному училищі;
- схарактеризовано історіографію та джерельну базу дослідження;
- проаналізовано освітню політику на Волині досліджуваного періоду;
- виокремлено організаційно-педагогічні особливості діяльності Луцького педагогічного училища;
- схарактеризовано навчально-матеріальну базу, методичне й кадрове забезпечення освітнього процесу Луцького педагогічного училища;
- розкрито специфіку професійно-педагогічної підготовки вчителів у Луцькому педагогічному училищі (навчальна робота, виховна робота, педагогічна практика).

Подальшого розвитку набули дослідження проблеми змісту навчальних планів, навчальних дисциплін, висвітлення змін в організації різних видів педагогічної практики.

Уточнено динаміку кількісних та якісних змін у складі контингенту студентів та викладачів Луцького педагогічного училища.

До наукового обігу введено невідомі й маловідомі джерела які зберігаються в державних архівах України, Волині, в архіві коледжу, що розширило джерельну базу й уможливило об'єктивне висвітлення особливостей професійно-педагогічної підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі у визначених хронологічних межах.

Практичне значення результатів здійсненого дослідження полягає в тому, що ґрунтовний аналіз професійно-педагогічної підготовки учителів у Луцькому педагогічному училищі сприяє збагаченню сучасного історико-педагогічного знання.

Матеріали дослідження можуть бути підґрунтям для подальших історико-педагогічних досліджень, використовуватися під час вивчення майбутніми учителями курсу педагогіки, історії педагогіки, теорії та методики виховання,

педагогічного краєзнавства, а також при написанні кваліфікаційних робіт з педагогіки, в процесі підвищення кваліфікації учителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати здійсненого дослідження можуть використовуватися для розширення тематики наукових дослідницьких проєктів у діяльності гуртків, семінарів і студій.

Фактичний матеріал дисертації може бути використаний при укладанні біобібліографічних покажчиків з проблем освіти.

Виконане дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Зважаючи на важливість підготовки учительських кадрів і доцільність вивчення регіональної історії розвитку цієї підготовки, перспективними напрямками наукової роботи є вивчення досвіду організації педагогічних практик в училищі, а також визначення можливості екстраполяції актуальних ідей підготовки майбутніх учителів в Луцькому педагогічному училищі у сучасну педагогічну науку і практику.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка учителів, освіта Волині, Луцьке педагогічне училище, кадрове забезпечення, матеріальне забезпечення, методичне забезпечення підготовки учителів, навчальний процес, виховна й позакласна робота, педагогічна практика.

ABSTRACT

Holya H. M. Professional and Pedagogical Training of Teachers at Lutsk Pedagogical College (1939–2003) – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational and Pedagogical Sciences, field of knowledge 01 Education/Pedagogy – *Rivne State University of Humanities*, Rivne, 2025.

Content of the Abstract

The dissertation provides a complex analysis of the professional and pedagogical training of teachers at the Lutsk Pedagogical College (1939-2003) in order to present it in a representative way in the modern historical and pedagogical discourse.

Ukraine's integration into the European and global educational space requires reforming the education system. In the context of education's relevance to modern challenges and needs, it is important to train teachers who are able to reform the education system. After all, it is educators who lay the foundation for the further development of the individual, the formation of their life competencies, the need for lifelong learning, and so on. The concept of the "New Ukrainian School" primarily focuses on educators: those who will be able to implement the new educational philosophy and carry out the education reform. That is why, special attention is focused on the quality of the process of training pedagogical staff who would be able to implement the reform ideas of the New Ukrainian School at the local level.

Therefore, the issue of professional and pedagogical training of teachers is currently extremely relevant, along with the reflection on and consideration of positive educational experiences, as well as the study of the best practices from the past. The preservation of achievements and traditions in teacher training necessitates the study of domestic experience. An objective assessment of the sociocultural factors in the training of pedagogical personnel, as well as an analysis of the functioning of both the system of institutions of professional pedagogical education and individual institutions, will, in our opinion, contribute to improving the quality of teacher training.

In this context, it is of scientific interest to study the professional and pedagogical training of teachers in regional pedagogical colleges, which are the bearers of original traditions of teacher training, but their experience is still poorly studied and not represented.

We believe that, in the current context of re-evaluating the national, specifically Ukrainian identity, it is very important, as O. Sukhomlynska states, «to showcase the achievements, the experience that existed, to preserve it, bringing to the surface the phenomena and facts of pedagogical reality that created the shared cultural wealth of Ukraine – innovative institutions that advanced not only pedagogical thought but also the entire cultural field of Ukraine, developing its humanitarian background». One of the lesser-known but extremely powerful institutions of vocational teacher education in Volyn is the Lutsk Pedagogical School (since July 2003, Lutsk Pedagogical College).

The study of the activities of the Lutsk Pedagogical College is also important for reforming the education system because this educational institution was the center of the formation of the intellectual potential of Volyn.

Since 1939 and during its activity, «more than 20 thousand specialists in the field of education have graduated from its classrooms, including: Distinguished Educators of Ukraine, Honored Workers of Education and Culture of Ukraine, Honored Artists, Honored Teachers of Ukraine, Candidates and Doctors of Sciences, heads of state institutions», who contributed to the development of Ukraine through their educational, scientific, cultural, and political activities.

The historiography of the problem of professional and pedagogical training of teachers in Lutsk Pedagogical College includes: works that analyze the education of the studied period in Ukraine in general, in the western region and in Volyn in particular (S. Mishchenko, M. Hryshchenko, A. Korneiko, S. Svorak, V. Omelchuk, M. Levkivskyi, L. Strilchuk, I. Sushyk, etc.); works devoted to the study of the development of higher pedagogical education, vocational and pedagogical training of teachers in the historical and pedagogical context (M. Lysak, A. Lukashenko, V. Syzonenko, M. Holovko, L. Hrytsiuk, P. Sauliak, V. Maiboroda, M. Kozii, L. Khomych, P. Boichuk, N. Krasnozhon, T. Sorochynska, V. Stazhets, etc. Demuz, I. Moshyk, V. Dobrochynska, L. Mashkina, N. Kazakova, V. Belashova, M. Saveliev,

N. Kot, etc.); works on the actual activities of the Lutsk Pedagogical College (I. Zakhariiev, E. Kandyba, O. Berezhnyi, V. Hynailo, V. Voitovych, N. Voron, N. Filyuk, O. Halan, H. Holia, etc.).

The scientific papers on this issue are divided into two periods (according to O. Sukhomlynska): Period I (1939–1991) – the Soviet period of the formation of «Ukrainian pedagogy as part of the 'Russian-Soviet' culture», and Period II (the 1990s to the present) – the «development of pedagogy and schooling in the Ukrainian state», the creation of the national education system.

It is found that the works of *the first period* – the Soviet period – were characterized by ideologization and dogmatization; they are inherently ideological and biased in covering the problem of training future teachers, but they contain significant factual material that is included in the study of the problem. The works of *the second period* – the period of independent Ukraine – are characterized by new approaches to the study of sources, expanded issues and new views on the problem under study. The researchers analyzed both the problems of the history of the pedagogical school and the history of individual educational institutions, their features, traditions, and aspects of educational and methodological activities.

The source base of the study of the problem of professional and pedagogical training of teachers in Lutsk Pedagogical College in 1939-2003 is systematized and divided into six main groups (according to O. Petrenko): sources of normative and legal nature; documents and materials stored in the Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine, in the State Archive of Volyn Region (SAVR), namely, Fond P-407 Lutsk Pedagogical School (Lutsk Pedagogical College. Lutsk Pedagogical School named after Y. Halan, Lutsk Pedagogical College), in the archive of the The Municipal Higher Educational Institution «*Lutsk Pedagogical College*» of the *Volyn Regional Council*; periodicals, which analyzed the professional and pedagogical training of teachers, covered the activities of the Lutsk Pedagogical School; works of national teachers, teachers of the school (autobiographies, diaries, correspondence, memoirs); interpretive sources; reference books and textbooks and guidebooks for higher education.

Educational policy in Volhynia is analyzed in the context of socio-political changes as the state's activity in ensuring the functioning and development of the education system during the studied period in three of its meanings: as a social institution, as an education system, and as educational practice.

Since 1939, the realization of Soviet authorities' goals of overcoming illiteracy and creating an extensive network of educational institutions required the provision of the education sector with new pedagogical personnel and the retraining of local teachers, as the Soviet government did not trust local educators. This led to the establishment of several teacher training institutions, including Lutsk Pedagogical School (later Lutsk Pedagogical College).

After the liberation of Volyn from the Nazis in March-April 1944, the second wave of Sovietization of western regions began. A unified Soviet educational system was introduced, national differences, primarily linguistic ones, were minimized, and at the same time, the network of general education, vocational-technical, and higher education institutions expanded. Access to education for most of the population was ensured, which made the problem of professional and pedagogical training of teachers more urgent.

The analysis of the Soviet educational policy made it possible to assert that the reform of the system of teacher training in Volyn was determined by the ideological, political, social, and cultural tasks of the Soviet government, and was carried out in the context of the overall program of social transformations in the country, taking into account regional specifics.

After Ukraine's independence in 1991, political, economic, socio-cultural transformations led to the relevant features and trends in the restructuring of the public education system of Ukraine: education was restructured on the basis of de-ideologization, depoliticization, national orientation, the foundations of lifelong learning, etc. Significant changes also took place in the education system in Volyn: the network of educational institutions changed, new types of institutions appeared (lyceums, gymnasiums), new specialties were opened in higher education institutions, training of specialists by educational qualification levels began, etc.

The educational policy in Volyn, as well as in the country as a whole, was aimed at ensuring the regional specificity of the sector's development, improving the system of teacher training in accordance with the needs; modernizing educational institutions, training competent specialists in line with the needs of the labor market, and updating the teacher training system in the context of socio-political changes.

The organizational and pedagogical features of the Lutsk Pedagogical School from December 1939 to July 2003, when the institution was reorganized into Lutsk Pedagogical College, are highlighted. The information on the condition of classrooms, dormitories, libraries, and auxiliary facilities is systematized. The state of provision of the educational process with the necessary teaching aids, classroom equipment, and an increase in the amount of literature in the library of the Lutsk Pedagogical College is analyzed.

The main statutes of the college (1945, 1962, 1998) are characterized, and it is shown that their content and general provisions defined the specificity of the institution's organization in accordance with state educational policy, normative documents, and the educational discourse of the time.

The staffing of teacher training in Lutsk Pedagogical College is studied and analyzed. It is proved that the process of forming the structural subdivisions of the school has gone through a difficult path of evolution. The analysis of the changes that have taken place over 64 years makes it possible to conclude that the number of teachers, departments, subject commissions largely depended on financial resources, on the need for professional and pedagogical training of personnel in various specialties. This made it possible to fulfill the tasks assigned to the school's teaching staff. As of September 1944, the pedagogical school had 7 teachers and two departments - primary and preschool education. As of July 2003, the Lutsk Pedagogical College had four departments and more than 160 teachers.

It is found that in providing professional and pedagogical training of teachers, a particularly important role was played by the pedagogical council and the methodological service, whose activities are characterized on the basis of the analysis of the annual reports of the Lutsk Pedagogical College.

The specifics of professional-pedagogical teacher training in Lutsk Pedagogical College (teaching work, educational work, pedagogical practice) are revealed.

Teaching work, the content of educational disciplines, is characterized in the context of the educational policy that formed in accordance with the state's social demands.

The analysis of the curricula for the professional and pedagogical training of primary school teachers showed that almost from the first postwar years, the educational process was politicized, reflecting the cycle of social disciplines (History of the USSR, Constitution of the USSR and the Ukrainian SSR, Fundamentals of Social Sciences, Fundamentals of Legislation, etc.).

At the same time, the curriculum clearly maintained a balance between professional and methodological disciplines in a ratio of 2:3, which contributed to the graduates of the pedagogical school receiving high-quality methodological training.

In 1986, the school introduced compulsory training for future primary school teachers to work with six-year-olds.

It was found that the curricula were built according to a certain structure, which included both individual processes and cycles of academic disciplines; the number of basic academic subjects in Lutsk Pedagogical College, as in most pedagogical schools, varied in accordance with state regulations, during the study period there were changes in the selection of academic disciplines and the number of hours for them.

A comparative analysis of the content of individual disciplines («Ukrainian Language», «Ukrainian Literature», «russian Language», «russian Literature», «Mathematics», «Fundamentals of the Primary Mathematics Course and Teaching Methods», «History of the CP(b)», «History of the CPSU», «Social Studies», «Soviet Law», «Fundamentals of Scientific Atheism», «Pedagogy», «Psychology», «Drawing and Methods of Teaching Drawing», etc.), which formed the basis of the curricula for the professional and pedagogical training of primary school teachers at Lutsk Pedagogical College, led to the conclusion that they were systematically filled with new approaches, provisions and concepts, conclusions caused by ideological, political and social influences and scientific achievements.

The educational and extracurricular activities were analyzed as an integral system within certain chronological limits. The educational process at the school was ideologically colored and aimed at forming a citizen teacher with an appropriate worldview, thinking and beliefs in the context of state educational policy. For this purpose, the school used a wide range of forms, methods, and means of influencing future teachers (various educational events, conferences, debates, thematic evenings and holidays, discussions and conversations, exhibitions, reviews, contests, competitions, etc.)

The activities of amateur performances, student construction teams, rooms-museums of V. I. Lenin and Yaroslav Halan, Komsomol and trade union organizations are characterized.

It was found that the pedagogical practice at the school was clearly organized, consistent, and provided a link between theory and practice. In the period from 1939 to 2003, the content, goals and objectives of pedagogical practice, as well as the mechanisms of its organization and the nature of management were determined by cultural and historical features of development, educational policy of the state, and reflected the achievements of psychological and pedagogical science. The analysis of the evolution of pedagogical practice and approaches to its organization allows us to note that the school saw a significant increase in hours for pedagogical practice (in 1990, compared to 1948, it increased by 1.7 times), expanded types of pedagogical practice, it was cross-cutting, gradually deepening and filling with new content. At the same time, the practical training of future primary school teachers was seen as an integral part of the educational process, aimed at teaching students to creatively apply theoretical knowledge gained during their studies in practical pedagogical activities, and to promote the development of future teachers' interest in professional activities.

The scientific novelty of the study is that it is for the first time:

- a holistic analysis of the professional and pedagogical training of teachers in Lutsk Pedagogical College was carried out;

- the historiography and source base of the study are characterized;

-the educational policy in Volyn during the studied period is analyzed;

- the organizational and pedagogical features of the activity and the main stages of functioning of the Lutsk Pedagogical College are highlighted;
- the educational and material base, methodological and personnel support of the educational process of the Lutsk Pedagogical College are characterized;
- the specifics of professional and pedagogical training of teachers in Lutsk Pedagogical College (academic work, educational work, pedagogical practice) are revealed.

The research on the content of curricula, academic disciplines, and coverage of changes in the organization of various types of pedagogical practice *was further developed*.

The dynamics of quantitative and qualitative changes in the composition of the contingent of students and teachers of Lutsk Pedagogical College *was clarified*.

Unknown and little-known documents and materials stored in the state archives of Ukraine, Volyn, and the college archive *were introduced into scientific circulation*, which expanded the source base and made it possible to objectively cover the peculiarities of professional and pedagogical training of teachers in Lutsk Pedagogical College within certain chronological limits.

The practical significance of the results of the study is that a thorough analysis of the professional and pedagogical training of teachers at Lutsk Pedagogical College contributes to the enrichment of modern historical and pedagogical knowledge.

The materials of the study can be the basis for further historical and pedagogical research, used by future teachers in the study of pedagogy, history of pedagogy, theory and methods of education, pedagogical local history, as well as in writing qualification papers on pedagogy and in the process of teacher training in the system of postgraduate pedagogical education.

The results of the study can be used to expand the topics of scientific research projects in the activities of clubs, seminars, and studios.

The factual material of the dissertation can be used to compile bibliographic indexes on educational issues.

The research does not exhaust all aspects of the problem under study. Given the importance of teacher training and the expediency of studying the regional history of

the development of this training, promising areas of research are the study of the experience of organizing pedagogical practices at the school, as well as determining the possibility of extrapolating current ideas of training future teachers at the Lutsk Pedagogical School into modern pedagogical science and practice.

Key words: professional and pedagogical training of teachers, education in Volyn, Lutsk Pedagogical College, staffing, material support, methodological support of teacher training, educational process, educational and extracurricular work, pedagogical practice.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Бортнюк Т. Ю., Голя Г. М. Фінансова грамотність здобувачів освіти: теоретичні аспекти. *Педагогічні науки: теорія та практика*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 3 (39). С. 135–142. URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/%20pedagogics/article/view/2586>.
2. Голя Г. М. Вітчизняна історіографія проблеми учительських кадрів церковнопарафіяльних шкіл. *Академічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип.4. С. 106–113. Серія «Педагогіка». URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/202>.
3. Галан О. М., Голя Г. М. Історія Луцького педагогічного коледжу як джерело педагогічного краєзнавства. *Академічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 4. С. 65–74. Серія «Педагогіка». URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/418>.
4. Голя Г. М. Досвід Луцького педагогічного училища у підготовці вчителів Волині (1944-1952). *Іноватика у вихованні*. Рівне: РДГУ, 2023. №17. С. 341–348. URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/view/527>.
5. Голя Г. Організація педагогічної практики в Луцькому педагогічному училищі (40-70-ті рр. ХХ ст.) *Педагогічна наука і освіта ХХ століття*. Рівне: РДГУ, 2024. № 3. С. URL: <https://pse.itup.com.ua/index.php/pse/article/view/37/32>
6. Голя Г., Хомярчук А. Формування національно-патріотичних цінностей у майбутніх учителів крізь призму історико-мистецької спадщини. *Молодь і ринок*. №10 (230) жовтень 2024. С. 149–155. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/314260>

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Голя Г. Соціокультурні аспекти підготовки вчителя національної школи: історико-педагогічний контекст. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (присвяченої 30-й річниці Незалежності України)*, (м. Луцьк, 11 листопада 2021р.) Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2021. С. 381–384. URL: <https://drive.google.com/file/d/1lv3mznI1XShYctO2KtPsExjGGhWLUPYM/view>
8. Голя Г. Актуалізація поглядів Михайла Грушевського на дидактику у підготовці сучасних вчителів освітніх галузей. *Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі : матеріали доповідей (статей, тез) учасників/учасниць XI наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Луцьк, 24 листопада 2021р.). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2021. С. 22–27. URL: https://drive.google.com/file/d/1Anz3q0dIAq1Rd7IL_k4FQTgiZfFizpNr/view.

9. **Голя Г.** Актуальність поглядів К. Ушинського на проблему підготовки вчителя народної школи. *Актуальні ідеї Василя Сухомлинського та Костянтина Ушинського в сучасному освітньому просторі: збірник матеріалів педагогічних читань* (м. Луцьк, 26 листопада. 2021 р.). КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, С. Вдович. Луцьк – Львів, 2021. С. 142–145. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ISUMRZy6w9OLOiSTLo9veU8GkBXNKYLd/view>.
10. **Голя Г. М.** Актуальність ідей підготовки вчителя у педагогічній спадщині Г. Сковороди. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*, (м. Кременчуцький 18 травня 2022 р.) / [редактор-упорядник: Т. В. Кулікова] Кременчук : Методичний кабінет, 2022. С. 180–184. URL: <https://kpk.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%98-%D0%86%D0%86%D0%86-%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80.-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.18.05.2022.pdf>.
11. **Голя Г. М.** Роль біографічного методу у дослідженні діяльності церковнопарафіяльних шкіл. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти*, (м. Київ, 20 травня 2022 р.). Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 54-55. URL: [https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Pedagogical biography and biography-2022.pdf](https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Pedagogical%20biography%20and%20biography-2022.pdf).
12. **Голя Г. М.,** Бричок С. Б. Соціально-економічні умови підготовки учителів церковнопарафіяльних шкіл Волинської губернії (друга половина XIX – початок XX століття). *Наука, освіта, суспільство очима молодих: збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених* (м. Рівне, 17 травня 2022 р.). Рівне: РРГУ, 2022. С. 9–11. URL: https://rshu.edu.ua/images/nauka/nosom_2022.pdf.
13. **Голя Г. М.** Церковнопарафіяльні школи в системі освіти Волинської губернії (друга половина XIX – початок XX століття). *Професійний розвиток педагога: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Рівне, 28 квітня 2022 р.) Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. С. 21–23. URL: <http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/11105/1/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D1%8F%20%20%D0%93.%D0%9C..pdf>.
14. **Голя Г. М.** Особливості використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі початкової освіти. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя: електронний збірник матеріалів XII Міжнародних і XXIX Всеукраїнських педагогічних читань*. (м. Чернігів, 30 вересня 2022 р.). Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка. 2022. С. 131–134. URL: <https://drive.google.com/file/d/18BwylRnoS8UN6vpIgZyL9m2MKVfx9rSg/view>.

15. **Голя Г.** Роль краєзнавчої освіти в системі професійної підготовки майбутніх учителів. *Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі* : матеріали доповідей (статей, тез) учасників/учасниць XII наук.-практ. інтернет-конф. (м. Луцьк, 29 листопада 2022 р.). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВІППО. 2022. С. 34–37. URL: <http://vippo.org.ua/files/school/2022-1680087175186409.pdf>.

16. **Голя Г. М.** Джерельна база вивчення біографій викладачів Луцького педагогічного училища *Педагогічна біографіка в освітньо-науковому просторі в умовах воєнної доби: нові виклики і завдання* : зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф. з історії освіти з міжнар. уч., (м. Київ, 16 травня 2023 р.), НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Міхно О. П., Антоненць Н. Б., Тарнавська С. В., Серета Х. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2023. С. 118–121. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Seminar_abstract_collection_16.052023.pdf.

17. **Голя Г. М.** Особливості післявоєнної підготовки вчителів Волині (на прикладі Луцького педагогічного училища). *Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. (м. Рівне, 12 травня 2023 р.). Рівне : РДГУ. 2023. С. 84–87. URL: https://drive.google.com/file/d/1t8ho6_QsxK_HXh0QhwzYIjNbeFVN-Yye/view.

18. **Голя Г.** Особливості підготовки вчителів у Луцькому педагогічному училищі у 1940-1950-ті рр. *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21 листопада 2023 р.). Київ : Компрінт, 2023. С. 49–52. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b2793271-8dc3-4b5a-8823-1ab10350cd66/content>.

19. **Голя Г.** Особливості підготовки учительських кадрів на Волині у 1939-1945 рр. *Восьмі Фльорівські читання: матеріали науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 17 листопада 2023 р.), Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. С. 18–20. URL: https://inst-hist.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/2023_flor_chyt_zb_mater_7_maket_-1.pdf.

20. **Голя Г.** Історія та освітні традиції Луцького педагогічного училища (1939-2003рр.) *Сучасні освітні технології Волинського краю: матеріали науково-теоретичної конференції / Упорядники* : Микола Савельєв, Світлана Слюсарук-Літвін, Олександр Юринець. Володимир (м. Володимир, 04 квітня 2024 р.). Володимир: ВВПК, 2024. С. 61–65. URL: <https://drive.google.com/file/d/1HZ35C5ljhM3QlAm2roVoTpk3MD9vflBc/view>.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

21. **Голя Г. М.** Громадянська компетентність майбутніх учителів початкових класів – основа розвитку демократичного суспільства. *Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: II Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та*

науковців: тези доповідей (м. Дніпро, 25 березня 2021 р.). Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. С. 87–91. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/85cdf3c0-12b5-46ea-b3f5-7f65fad46d12/content>.

22. Голя Г. Компетентнісний підхід у процесі підготовки майбутніх педагогів. *Перспективи та інновації науки*. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2022. № 10(15). С. 103–113. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2444>.

23. Голя Г. М., Хомярчук А. П. Формування лідерських якостей майбутніх педагогів у позанавчальній діяльності. *Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції* (м. Київ, 14–19 лютого 2024 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 288–292. URL: https://iod.gov.ua/content/events/57/vseukrayinska-naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-liderstvo-i-obdarovanist--suchasniy-naukoviy-diskurs-i-osvitnya-praktika_publications.pdf.